

SEKURITIZACE MEXICKÉHO ČLENSTVÍ V UNII JIHOAMERICKÝCH NÁRODŮ SECURATIZATION OF THE MEXICAN MEMBERSHIP IN THE UNASUR

Jana Tůmová,^a Miroslav Jurásek^b

Abstrakt

Tento článek zkoumá otázku, jakým způsobem existence integračního uskupení UNASUR a jeho orgánu ve věcech bezpečnosti a obrany Jihoamerické bezpečnostní rady (CDS) kvalitativně ovlivnila povahu regionálně bezpečnostního komplexu Latinské Ameriky (LA). Konkrétně je zjišťováno, jaký dopad má mexické členství v UNASURu na koherenci tohoto regionálně bezpečnostního komplexu. Článek vysvětluje a následně dokládá diskurzivní analýzou vyjádření vůdčích politických reprezentantů země, proč mexické členství v UNASURu představuje pro Brazílii sekuritizační téma. Mj. je také zkoumán postoj ostatních členských států UNASURu k otázce případného hlubšího zapojení Mexika do struktur organizace.

Abstract

The article tries to determine whether and to what degree the qualitative change of the Latin American regional-security complex occurred due to the occurrence of UNASUR and the CDS. The article especially tries to determine the impact of the possible Mexican membership in UNASUR and its influence on the coherence of the LA regional-security complex. The article applies the method of discourse analysis and analyses the key Brazilian political figures' speeches in order to determine why the Mexican membership in UNASUR poses a securitization issue for Brazil. The article also focuses on the other UNASUR's members' attitudes toward the Mexican membership in this organization.

Klíčová slova

UNASUR; CDS; sekuritizace; Latinská Amerika; Brazílie; Mexiko.

Keywords

UNASUR; CDS; Securitization; Latin America; Brasil; Mexico.

^a Metropolitan University Prague, Czech Republic. E-mail: tumoj6ax@student.mup.cz

^b Department of Economics and International Relations, University of Finance and Administration, Prague, Czech Republic. E-mail: 19614@mail.vsfs.cz

Úvod

Význam a praktické dopady regionální kooperace a integrace jsou témata, která se v teoretických i politických debatách pravidelně objevují již od konce první světové války.¹ V období studené války byly tyto regionálně kooperační a integrační snahy do značné míry ovlivněny systémovým uspořádáním a logikou „power politics“, ke konci 80. let 20. století však lze spolu se změnami mezinárodního systému a zrychlujícími se globalizačními tendencemi hovořit o vlně tzv. otevřeného regionalismu.² Spolu s novou konceptualizací bezpečnosti³ po konci studené války fenomén regionalismu získal nový rozměr. Tyto globální tendence se plně projevyly i v oblasti Latinské Ameriky (LA)⁴. Od roku 1990 došlo ke vzniku celé řady nových integračních uskupení⁵, které nově region Latinské Ameriky definovaly. Významným aspektem přitom byl slábnoucí vliv USA na latinskoamerické státy, což se projevilo např. v klesajícím působení bezpečnostního integračního uskupení Organizace amerických států (OAS) na dění v regionu (Weiffen et al: 2013)⁶ či vznikem NAFTA aj. Pomyslným vyvrcholením snah jihoamerických států o vymanění se z vlivu USA a integrace celého jihoamerického regionu představovalo založení Unie jihoamerických národů neboli „Unión de las Naciones Suramericanas“ (běžně zkracováno akronymem UNASUR, v portug. UNASUL) v roce 2008. Od počátku bylo jasné, že tento velmi ambiciózní integrační projekt zahrnující oblast ekonomickou,

¹ Např. RUSSETT, Bruce. *International Regions and the International System*. Westport: Greenwood Press, 1975. ISBN 978-0-8371-7191-3. Dále též NYE, Joseph S. *International Regionalism*. Boston: Little Brown and Company, 1968; KEOHANE, Robert - NYE, Joseph S. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Brown and Company, 1989. ISBN 9780673398.

² Nový regionalismus je zde vnímán v kontrastu ke „starému regionalismu“ jako proud ovlivněný kritickými a konstruktivistickými teoretickými přístupy. Zároveň je ovlivněn globalizačními tendencemi, což vede k tematickému rozšiřování regionální spolupráce (mimo ekonomickou a vojenskou spolupráci dochází k posilování spolupráce v oblasti environmentální, sociální atp.). Blíže viz VEARZHEN, R. Regionalism: Old and New. *International Studies Review*. 2003, roč. 5, č. 1, s. 25-51.

³ Nové pojetí bezpečnosti bylo ovlivněno zejména kvalitativní změnou mezinárodního systému a nástupem postmoderních států, v oblasti teoretické pak nárůstem vlivu konstruktivistických teorií, které se množstvím těchto změn (co do kvality i kvantity) pokoušely zachytit. Jednou z přelomových prací, která na tyto změny reagovala, byla publikace autorů Kodaňské školy z roku 1998 - *Security: A New Framework for Analysis*. Bezpečnost pojímala v její tzv. širší podobě, kam spadala i oblast ekonomická, environmentální, sociální a politická. Vymezení konkrétních hrozeb probíhalo prostřednictvím jejich konstrukce skrze tzv. sekuritizaci.

⁴ Latinská Amerika byla již před druhou světovou válkou oblastí, kde docházelo k četným integračním pokusům. Vzniklá integrační uskupení však nebyla příliš efektivní a integrační aktivity na konci 70. a 80. minulého století let slábly. Konec 80. a počátek 90. let však přinesl zásadní změnu a opětovný nárůst zájmu o projekty regionální spolupráce. Tato změna byla zapříčiněna faktory vnitřními (ekonomické liberalizace a demokratizace zemí LA), tak i vnějšími (zejména nově definovaný regionalismus USA preferující spolupráci na severní části kontinentu - NAFTA).

⁵ Lze například zmínit Central American Integration System z roku 1991, MERCOSUR z téhož roku, obnovení snah o hlubší integraci v andské oblasti - vznik Andean Community of Nations aj.

⁶ WEIFFEN, Brigitte - WEHNER, Leslie - NOLTE, Detlef. Overlapping regional security institutions in South America: The case of OAS and UNASUR. *International Area Studies Review*. 2013, roč. 16, č. 4, s. 370-389.

sociální, vojenskou i politickou bude muset překonat sub-regionální spolupráci v již existujících integračních blocích a vytyčit si společný diskurz, má-li mít šanci na úspěch.

Později UNASUR z iniciativy Brazílie dostal i svůj „silový rozměr“ vytvořením Jihoamerické bezpečnostní rady (CDS). Nové uskupení bylo důsledně budováno na principu společné identity (přitom hodnota demokracie stála nejvýše), který měl být nadřazen geografické příslušnosti. Pak se však naskytá zcela legitimní otázka, proč se Mexiko nestalo plnohodnotným členem UNASURu. Třebaže leží v Severní Americe, z hlediska sdílených hodnot (či společné identity) se od svých jižních sousedů příliš neodlišuje a není tedy důvod ho z uskupení vylučovat.

Otázka mexického členství v UNASURu (a potažmo v jeho silovém orgánu CDS) je v tomto článku vysvětlována pomocí teoretického konceptu sekuritizace, který byl poprvé použit v roce 1995 profesorem mezinárodních vztahů, patřícího k tzv. Kodaňské škole, O. Wæverem. Problematika mexického členství v UNASURu je vnímána autory článku jako významné sekuritizační téma v politicko-vojenských sektorech na úrovni mezinárodního subsystému, které posiluje a/nebo štěpí vnitřní koherenci uskupení skrze 1) determinaci vztahu UNASURu k severní části kontinentu (zejména k USA) a 2) posilování dominantního postavení Brazílie v jeho rámci. UNASUR je přitom z hlediska své členské základny a s ohledem na pole své působnosti (např. v otázkách bezpečnosti) ztotožňován s regionálně - bezpečnostním komplexem Latinské Ameriky (LA), o kterém mluví ve své práci Buzan a kol.⁷

Na základě tohoto předpokladu je s využitím metody diskurzivní analýzy zkoumána otázka, jakým způsobem (zdali vůbec) existence UNASURu, resp. CDS, kvalitativně ovlivnila povahu regionálně-bezpečnostního komplexu LA z hlediska sdílení společných bezpečnostních cílů i vnímání hrozeb.⁸ Konkrétně je zjišťováno, jaký vliv má otázka mexického členství v UNASURu na koherenci regionálně bezpečnostního komplexu Latinské Ameriky.

Za tímto účelem je analyzován diskurz formálně - institucionální veřejné sféry (oficiální dokumenty a novinové zprávy) týkající se problematiky mexického členství v UNASURu. Vzhledem ke klíčovému postavení Brazílie v UNASURu je kromě oficiálního postoje představitelů UNASURu a dalších členských států k této otázce především kladen důraz na zkoumání, jakým způsobem vrcholná politická reprezentace (brazilští prezidenti a ministři zahraničních věcí) vystupovali v této záležitosti v tisku a jaká k tomu byla jejich prohlášení a stanoviska v oficiálních dokumentech.

V první části článku je představen teoretický rámec, z něhož autoři vychází; následně je popsána použitá metodologie a operacionalizovány výzkumné otázky. Druhá část přibližuje vznik a působnost UNASURu; rovněž je vyložena problematika Latinské Ameriky ve smyslu regionálně bezpečnostního komplexu. Dále je vysvětlena motivace Brazílie pro založení CDS. Následuje analýza vybraných dokumentů a tiskovin (pomocí diskurzivní analýzy) s cílem pochopit postoj členských států UNASURu a Brazílie k otázce mexického členství v uskupení.

⁷ BUZAN, Barry - WAEVER, Ole - WILDE, Jaap de. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998. ISBN 9781555877842

⁸ Blíže se článek povaze hrozeb věnuje v sekci UNASUR a regionálně-bezpečnostní komplex Latinské Ameriky

TEORETICKÁ VÝCHODISKA, POUŽITÁ METODOLOGIE A OPERACIONALIZACE VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Tato stat' je ukotvena v konstruktivistickém přístupu ke studiu mezinárodních vztahů. Je založena na zkoumání vybraných předpokladů předložených v teorii regionálně bezpečnostních komplexů, konkrétně pak regionálně bezpečnostního komplexu v Latinské Americe. S ohledem na stanovenou výzkumnou otázku je třeba přiblížit koncept regionálně-bepečnostního komplexu a konceptu úzce souvisejícího - sekuritizace.

Sekuritizace v souladu s konstruktivistickými vlivy předjímá intersubjektivní a sociálně konstruovaný charakter hrozby. Předpokládá, že referenční aktér (entita, která sekuritizuje určitou otázku) může poukázat na určitou problematiku a interpretovat ji jako hrozbu. Úspěšná sekuritizace nastává v případě, že aktérem definovaná hrozba je jako hrozba přijata i referenčním objektem, ke kterému se aktér obrací. Sekuritizace tedy závisí na opodstatněnosti hrozby, resp. na tom, zda je hrozba vnímána referenčním objektem jako opodstatněná a reálná, a na pozici či na vlivu referenčního aktéra⁹.

Sekuritizovat se tak může široké spektrum témat a otázek. Zásadní změnou, kterou sekuritizace oproti úzkému chápání bezpečnosti přinesla, je, že sekuritizovat se mohou i otázky týkající se například ideologií či idejí, pokud je jejich význam pro určitou skupinu klíčový.

K usnadnění analýzy sekuritizovaných témat je využíván koncept sektorové bezpečnosti. Autoři Kodaňské školy tento koncept představili v roce 1995, následně byl rozpracován v knize *Security: a new framework for analysis*¹⁰ v roce 1998. Oproti tradiční úzce definované politicko/vojenské bezpečnosti představuje rozšířený koncept, který umožňuje analýzu na 5 úrovních (mezinárodní systém, mezinárodní subsystém, jednotka, podjednotka, jednotlivec) a v 5 různých sektorech (ekonomická, environmentální, politická, vojenská a sociální oblast).¹¹ Toto rozdělení umožňuje identifikovat hrozby typické pro jednotlivé referenční objekty. Referenčním objektem se přitom rozumí entita, jejíž bezpečnost je třeba chránit.

Praktickou ukázkou tzv. „sekuritizace jevů“ přinesla mimořádná konference o bezpečnosti na západní polokouli, která se konala v Mexiku 2003 z podnětu Organizace amerických států (OAS). Bylo ustanoveno, že bezpečnost je vícerozměrný koncept ovlivněný faktory politickými, ekonomickými, sociálními, sanitárními a životního prostředí. Tradiční hrozby jako mezistátní konflikty, útok z jiného kontinentu mají sice pořád svou relevanci na kontinentu a zdaleka ještě nezmizely, ale pro Jižní Ameriku mají větší váhu tzv. hrozby nové: terorismus, nelegální obchod, organizovaný zločin, obchod s bílým masem, kybernetické zločiny, zhoršování životního prostředí, AIDS, extrémní chudoba. To vše může vést k vnitrostátní destabilizaci a pučistickým převratům, se kterými má Latinská Amerika bohaté historické zkušenosti.

Teorie regionálně-bepečnostních komplexů přinesla výraznou změnu v přístupu ke studiu mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola zde v souladu s klasickými teoriemi (zejména neorealismem) poukazuje na změny mezinárodního systému a na nárůst

⁹ Viz BUZAN a kol., ref. 7, s. 31.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

významu regionálně pojímané bezpečnosti.¹² Svět je přitom autory rozdělen do několika regionů - regionálně bezpečnostních komplexů. Tyto komplexy se vyznačují zejména určitou vnitřní koherencí a tím, že většina střetů a konfliktů je geograficky ohraničována právě daným regionem. Určité specifické prvky vykazují oblasti, které autoři Kodaňské školy označují jako regionální sub-komplexy. Regionální sub-komplexy se rovněž vyznačují vnitřní koherencí, zároveň je zde (v souladu s neorealistickými vlivy působícími na autory Kodaňské školy) patrný vliv silných mezinárodních aktérů, kteří působení v sub-regionech vnímají jako prosazování či ochranu svých národních zájmů. Národní zájem nelze ovšem definovat v úzce vymezeném politicko/vojenském pojetí, v souladu s konstruktivistickými vlivy lze o národním zájmu uvažovat i jako o ochraně určitých aspektů či hodnot klíčových pro daného intervenujícího aktéra.

I přes zmiňovanou vnitřní koherenci komplexy prochází určitými kvalitativními změnami. Tyto změny se odvíjí od různých interakcí na úrovni domácí (vnitrostátní), mezistátní, regionální a v neposlední řadě systémové. Tyto změny vedou následně buď k posílení struktury daného komplexu či k jeho postupné destabilizaci a desintegraci. Buzan a Weaver (1998:73) se při empirickém zkoumání posilování struktury bezpečnostního komplexu zaměřují zejména na úspěšnou sekuritizaci klíčových témat některým z referenčních aktérů, vliv sekuritizace na ostatní členy komplexu a na komplementaritu (či alespoň kompatibilitu) hlavních sekuritizovaných témat.

Tento článek si pro analýzu stability bezpečnostního komplexu v Latinské Americe zvolil sekuritizované téma z oblasti politicko-vojenské (členství Mexika v UNASURu). Analýza samotná probíhá na subsystémové úrovni (UNASUR a jeho členské státy se zaměřením na Brazílii). Pro Jihoamerický bezpečnostní komplex po konci studené války byly Buzanem a Weaverem jako prvky posilující integritu regionálně-bezpečnostního komplexu vyhodnoceny zejména role Brazílie jako regionálního hegemonu v severní i jižní části Jižní Ameriky a interakce mezi existujícími a nově vznikajícími integračními uskupeními, které napomáhají posilovat integritu jihoamerického kontinentu.¹³

Role Brazílie jako hegemonu či lídra LA regionálně-bezpečnostního komplexu je dle autorů tohoto článku podpořena 1) postupným vymezováním se vůči USA, které gradovalo založením UNASURu, 2) zdůrazněním společných bezpečnostních hrozeb, kterým čelí všechny členské státy UNASURu (sekuritizace klíčových témat) a které tedy zároveň zvyšují mezinárodní spolupráci a posilují vnitřní integritu jihoamerického kontinentu. Hlavní sekuritizované oblasti přitom představují hrozby politické a ekonomické marginalizace regionu (popř. regionálního lídra - Brazílie), sociální, energetické a technologické hrozby.¹⁴ Hypotéza, kterou tento článek testuje, tj., zda sekuritizace otázky mexického členství v UNASURu napomohla upevnit vnitřní koherenci LA regionálně-bezpečnostního komplexu, přitom v sobě vhodně spojuje problematiku vymezení regionu Jižní Ameriky vůči USA a problematiku politické (popř. i ekonomické) marginalizace Brazílie v případě členství Mexika v UNASURu.

Základním metodologickým nástrojem využitým v tomto článku je *analýza diskurzu*.¹⁵ Jedná se o velmi módní metodu,¹⁶ která se využívá nejen při studiu médií¹⁷, ale také

¹² Ibid.

¹³ Ibid, s. 338.

¹⁴ Blíže viz část UNASUR a LA bezpečnostní komplex.

¹⁵ Blíže např. HARDY, Melissa - BRYMAN, Alan. *Handbook of data analysis*. London: Sage, 2004.

např. v mezinárodních vztazích.¹⁶ Diskurzivní analýza se zaměřuje na vyšší rovinu, než je rovina jednotlivých textů; do analýzy je zahrnut nejenom samotný text (sdělení), ale i osoba mluvčího (autora), adresát sdělení a bezprostřední (či rozsáhlejší) situační kontext. Jedná se tedy o integraci textu a kontextu ve snaze rozkrýt mocenské pozice a vztahy podílející se na utváření mediálních sdělení a jejich reflexi v mediálních textech; jinými slovy soubor určitých projevů (ať psaných, anebo mluvených) k určitému tématu se podílí na budování významu, který je bezesporu odrazem mocenského uspořádání ve společnosti.

Každý diskurz (a jeho studium) je podmíněn sociálně, kulturně a kognitivně. K analýze diskurzu lze přistupovat z hlediska lingvistiky, sémiotiky (zatím se však tato analýza zcela nerozvinula), kritické lingvistiky či sociální lingvistiky. Jelikož s ohledem na téma zkoumané v tomto článku dochází k vymezení Brazílie vůči Mexiku (i když v čistě velmocenském soupeření, nikoliv tedy ve smyslu protichůdného hodnotového zakotvení), je možné hledat inspiraci pro analýzu tohoto vztahu v konceptu tzv. ideologického čtverce van Dijka¹⁹ (jde o nástroj sloužící k rozkrýtí polarizujících vztahů dvou skupinových identit - my versus oni - v mediálních textech). Rovina diskurzu, který se sleduje v tomto článku, je vymezena formálně institucionalizovaným veřejným prostorem; tím jsou ve vztahu k výzkumné otázce myšleny relevantní vyjádření vrcholných představitelů jednotlivých států a jejich oficiální prohlášení.

Článek se zaměřuje zprv na analýzu prohlášení a vyjádření čelných představitelů Brazílie v úředních dokumentech a tisku (v podobě rozhovorů) a zadruhé na reflexi brazilsko - mexických vztahů v brazilském tisku. Postoj členských států UNASURu a jeho nejvyšších exekutivních představitelů je zkoumán pomocí tiskových zpráv.

Základní výzkumnou otázku, kterou si tento článek klade, je, zda sekuritizace otázky mexického členství v UNASURu, resp. CDS, má vliv na koherenci regionálně-bezpečnostního komplexu Jižní Ameriky. Takto položená výzkumná otázka je však příliš vágní, proto je „operacionalizována“ a následně jsou zjišťovány následující skutečnosti:

- Důležitost mexického členství v UNASURu pro stávající členy a Brazílii.
- Oficiální postoj UNASURu (a CDS) k mexickému členství.
- Oficiální postoj Brazílie k mexickému členství v této mezinárodní organizaci od roku 2008 (tj. rokem, kdy byla podepsána Zakládající listina UNASURu) do současnosti.
- Korelace postoje členských zemí UNASURu a Brazílie k této otázce.

V rámci těchto operacionalizovaných výzkumných otázek se pracuje s rozhovory, které poskytli prezidenti Brazílské federativní republiky v letech 2008 až do současnosti, které

¹⁶ Počátky této metody se datují do 60.-70. let minulého století a jsou spojovány se jménem Michela Foucaulta, filozofa a psychologa, představitele francouzské intelektuální avantgardy.

¹⁷ Viz např. TRAMPOTA, Tomáš - VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

¹⁸ KRATOCHVÍL, Petr. Analýza role římskokatolické církve při spoluutváření české zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy*. 2011, roč. 46, č. 2, s. 20-34.

¹⁹ Viz van DIJK, Teun A. *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 1988.

jsou volně dostupné na webových stránkách²⁰ Ministerstva zahraničních věcí Brazílie. V tomto období zastávali prezidentský úřad tři prezidenti: Luiz Inácio Lula da Silva, Dilma Rousseffová a Michel Temer. Celkem pronesli 74 projevů. Ty byly analyzovány ve smyslu klíčového slova „Mexiko“ a bylo zkoumáno, zda a jak se prezidenti v tomto ohledu vyjadřují.

Zároveň jsou pro roky 2008 až do současnosti zkoumány tiskové zprávy Ministerstva zahraničních věcí²¹ (opět ve spojení s klíčovým slovem „Mexiko+UNASUR) a projevy²² ministrů zahraničních věcí. V této souvislosti je však zapotřebí si uvědomit, že ve věcech zahraniční politiky má větší váhu prezidentský hlas²³ (proto jsou v tomto ohledu zajímavější výsledky zkoumání rozhovorů poskytnutých prezidenty).

Oficiální stanoviska vrcholných představitelů Brazílie je vhodné doplnit i neformálním pohledem brazilského tisku. Pro tento účel byl vybrán deník *O Globo* vydávaný v Rio de Janeiru a mající dlouhou tradici (založený v roce 1925).²⁴ Byla využita jeho elektronická podoba.

Postoj vrcholných představitelů členských států UNASURu, Mexika samotného a výkonného aparátu UNASURu (myšleno generálního ředitele) je zkoumán pomocí různých tiskových zpráv, především pak Mexické tiskové agentury NOTIMEX.

Na základě zjištěných údajů lze usuzovat 1) na sílu postavení Brazílie v rámci UNASURu a na 2) úspěšnost sekuritizace otázky mexického členství Brazílií v UNASURu. V případě vysoké korelace lze na základě předpokladů vyslovených Buzanem a Weaverem²⁵ dojít k závěru, že skrze (ne)úspěšnou sekuritizaci této otázky dochází k oslabení/posílení vnitřní koherence regionálně-bezpečnostního komplexu Latinské Ameriky.

UNASUR A REGIONÁLNĚ-BEZPEČNOSTNÍ KOMPLEX LATINSKÉ AMERIKY

Latinská Amerika od začátku 90. let minulého století praktikovala tzv. otevřený regionalismus, kdy se různé státy tohoto kontinentu pokoušely sdružovat a spolupracovat s cílem zlepšit své postavení v rámci mezinárodního systému, čelit různým výzvám ekonomického, sociálního, politického a bezpečnostního rázu a to vše v podmínkách silícího procesu globalizace. Postupně ale „otevřený regionalismus“ soustředěný okolo obchodní liberalizace upadal. Rýsovala se nová forma regionalismu, kdy převládala politická agenda a bezpečnost. Další vize rozvoje se ostře a kriticky

²⁰ Ministério das Relações Exteriores. *Presidente da República Federativa do Brasil - Entrevistas* [on-line]. [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: <http://goo.gl/2zvhX3>

²¹ Ministério das Relações Exteriores. *Notas a Imprensa* [on-line]. [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: <http://goo.gl/5nfQZ7>

²² Ministério das Relações Exteriores. *Ministro das Relações Exteriores - Discursos* [on-line]. [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: <https://goo.gl/cwdELg>

²³ MAGNOLI, Demétrio. Lula e a falencia da 'Doutrina Garcia'. *O Globo* [on-line]. 31.01.2003 [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: <https://goo.gl/wki3xm>

²⁴ Tento deník byl vybrán zejména s ohledem na skutečnost, že se jedná o deník zaměřující se na politická a společenská témata s druhým největším pokrytím v Brazílii. Prvním deníkem z hlediska pokrytí je Super Notícia, který se však zaměřuje zejména na méně seriózní obsah (sport, celebrity apod.). Více viz STATISTA. *Leading newspapers in Brazil in 2015, by average paid circulation* [on-line]. [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <https://goo.gl/8GWT6u>

²⁵ Viz BUZAN a kol., ref. 7.

vymezovaly vůči Washingtonskému konsensu, obchodní agenda v integračních snahách ztrácela na významu. Zájem se soustředil na otázky sociální koheze, odstraňování asymetrií, „pozitivní“ integrace založené na formulaci společných politik v sektorech jako energie, infrastruktura, finance a regionální bezpečnost. Jedním z výsledků tohoto procesu bylo založení UNASUR.

UNASUR se de facto zrodil již v roce 2004 (8. prosince) jako „Společenství jihoamerických národů neboli Comunidad Suramericana de Naciones“ (CSN) na 3. jihoamerickém summitu v Peru (Cuzco). Následně 11 států Jižní Ameriky - Argentina, Brazílie, Chile, Kolumbie, Ekvádor, Guayana, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay, Venezuela - se v roce 2007 dohodly, že se přejmenují na UNASUR; Zakládající smlouva tohoto uskupení byla podepsána v Brasílii 23. května 2008. Ratifikační proces skončil v roce 2011 a Zakládající smlouva nabyla svou právní platnost.

UNASUR byl zformován jako organizace zaměřená na detekci, doporučení a koordinaci různých forem a možností regionální spolupráce s ohledem na rozšířený koncept bezpečnosti. Hlavní přínos UNASURu spočíval v posilování demokratických režimů v regionu a také v předcházení jejich ohrožení. Na 3. jihoamerickém summitu v Peru projekt získal jasné politické poslání. Vzorem zakládajícím členům byla Evropská unie (zejména pak s ohledem na společnou identitu a sdílené hodnoty). UNASUR se vyznačuje minimální institucionalizovanou strukturou, i přesto plní důležitou roli garanta kontinuity demokracie v členských zemích, které jsou/byly ohroženy destabilizací. V rámci UNASURu s ohledem na základní funkce a roli tohoto uskupení se vytváří různá diskuzní fóra, platformy pro dialog a multilaterální kooperaci.

I přes zamýšlenou slabou institucionální základnu (která měla podpořit zvýšení flexibility jednání této organizace) byly Zakládající smlouvou UNASURu vytvořeny základní orgány usnadňující proces komunikace, administrace a koordinace mezi jejími členskými státy. Čtyřmi hlavními orgány jsou Rada představitelů států a vlád členských zemí UNASURu, Rada ministrů zahraničních věcí UNASURu, Rada delegátů a Generální sekretariát. Po vzoru EU rovněž vznikl institut Ministerských rad (v případě UNASURu existuje dvanáct rad), v rámci kterých se scházejí ministři zemí členských států příslušných oborů. Klíčový význam v rámci těchto rad má přitom Jihoamerická rada obrany - CDS.

UNASUR je tedy vnímat jako kvalitativně nové uskupení, neboť oproti předchozím integračním uskupením je založen více než kdykoliv předtím na jihoamerické regionální identitě a hodnotách. Tato skutečnost umožňuje snazší bilancování mezi protichůdnými tendencemi, které významně ovlivňují veškeré integrační snahy v latinskoamerickém regionu. Těmito tendencemi jsou zejména důraz na nacionalismus na straně jedné a snaha o vytvoření integračního celku zahrnujícího země Jižní či Latinské Ameriky a posílení mezinárodní autonomie na straně druhé. UNASUR s ohledem na jeho geografické vymezení a oblast spolupráce lze do značné míry ztotožnit s regionálně-bezpečnostním komplexem Jižní Ameriky tak, jak jej chápe Buzan, Weaver a de Wilde.²⁶ Po konci studené války tito autoři poukazovali na degradaci tohoto komplexu zejména díky vzrůstajícímu vlivu USA ve státech Střední Ameriky a odlišným vnitropolitickým problémům, které musí středoamerické a jihoamerické vlády řešit, z čehož plyne i sekuritizace odlišných témat.

²⁶ Ibid.

Z tohoto pohledu bylo možné identifikovat určitý kvalitativní posun, který postupně šel k vytvoření jižního a severního bezpečnostního subkomplexu v rámci Jižní Ameriky. Založení UNASURu představovalo překlenutí této rozpolcenosti díky snaze o nalezení společných sekuritizovaných témat, což by posílilo vnitřní soudržnost celého jihoamerického regionu. Referenčním objektem UNASURu je tak celá oblast Jižní Ameriky. Tento postoj vedl k vymezení velice široké platformy sekuritizovaných témat/hrozeb, které tvoří ústřední agendu UNASURu. Těmito tématy/hrozbami, které se zároveň kryjí se třemi (později čtyřmi) hlavními pilíři činnosti UNASURu, jsou:

- hrozba politické marginalizace: UNASUR usiluje o koordinaci vnějších politik s cílem potvrdit Jižní Ameriku jako regionální uskupení v systému zahraničních vztahů.
- hrozba ekonomické marginalizace: UNASUR usiluje o konvergenci CAN („Comunidad Andina de Naciones“ neboli Andské společenství národů), MERCOSURu („Mercado Común del Sur“ neboli Společný trh jihu) a Chile, Guyany a Surinamu do ALCSA („El Área de Libre Comercio de Sur“ neboli Zóna volného trhu Jižní Ameriky).
- energetické a technologické hrozby (komunikačních technologie, infrastruktura aj.)
- sociální hrozby: společný postup proti regionálním asymetriím a finančním krizím.

Okruhy sekuritizovaných témat pojatých tímto způsobem pokrývaly potřeby většiny členů nově vzniklého uskupení. Je zřejmé, že po založení UNASURu dochází k určité konvergenci národních zájmů všech členských států a tím i ke zvýšené míře spolupráce ve všech výše uvedených oblastech.

V oblasti posilování *politického vlivu* Jižní Ameriky UNASUR dosáhl značných výsledků. Pod vedením Marií Emmy Mejíi z Kolumbie došlo ke značné homogenizaci uskupení. UNASUR získal nový politický řád, který měl překonat ideologické rozdíly; to se týkalo také různých ekonomických konceptů členských zemí. V roce 2011 UNASUR získal status pozorovatele na Valném shromáždění OSN,²⁷ čímž překročil kontinentální rozměr a stal se globální institucí. K utužení jihoamerické jednoty přispěl i VI. summit UNASURu pořádaný 2012 v Limě, kdy členské země uskupení vyjádřily podporu myšlenky jihoamerického občanství (jako jednoho z přístupů k budování společné identity). V této souvislosti peruánský prezident Ollanta Humala řekl:

„Činíme velké kroky k našemu cíli - vytvoření jednotného jihoamerického občanství; UNASUR je region, který musí zodpovědně přispívat k rozvoji nového mezinárodního řádu s větší solidaritou a tolerancí, kdy rozvoj nebude nekompatibilní se štěstím, ale naopak kdy (štěstí) je cíl.“²⁸

UNASUR se vždy snažil vystupovat jednotně i ve vztazích ke třetím zemím. Například podpořil svého člena, Ekvádor, když Britové pohrozili, že přeruší diplomatické vztahy (resp. nechají zavřít ekvádorskou ambasádu v Londýně), aby mohl být zatčen zakladatel

²⁷ EFE News Service. UNASUR obtiene estatus de observar en la Asamblea General de la ONU. *EFE News Service*. 21.10.2011.

²⁸ Xinhua News Agency. UNASUR Summit promotes South American Citizenship. *Xinhua News Agency*. 30.11.2012.

WikiLeaks Julián Assange.²⁹ Je možné podat i jiné důkazy deklarované jednoty UNASURu. Jeho zástupci předali generálnímu sekretáři OSN Pan Ki-munovi prohlášení o jednomyslné podpoře Argentiny v kauze Falklandy. UNASUR rovněž protestoval proti zadržení leteckého speciálu s bolivijským prezidentem Evo Moralesem na palubě ve Vídni kvůli podezření, že se zde nachází bývalý technik amerických tajných služeb a uprchlík před americkou spravedlností Edward Snowden. UNASUR se kromě toho deklaroval jako mírotvorce, když např. vyzýval k zachování míru na Korejském poloostrově.³⁰ Tyto příklady vytvořily precedens pro jednání UNASURu a jeho členských zemí, kdy se muselo čelit situacím jako např. uzavření hranic, zastavení vzájemného obchodu a letecké přepravy, poskytování služeb atd. Tím byla významně ovlivněna další oblast činností UNASURu, a to reakce na *sociální hrozby*.

Zásadní význam v těchto případech má tzv. „*demokratická klauzule*“, která byla na Čtvrtém (řádném) summitu konaném 26. listopadu 2010 v Guyaně implementována jako dodatek (tzv. „*Protócolo Adicional*“) k Zakládající smlouvě. Demokratická klauzule se stala nejdůležitějším interpretačním nástrojem pro UNASUR, jak si má počínat v podobných (krizových) situacích.

UNASUR se řídil touto klauzulí např. tehdy, kdy se po smrti Hugo Cháveze (5. března 2013) stal novým venezuelským prezidentem Nicolás Maduro. Představitelé UNASURu byli nuceni se setkat na mimořádném summitu v Limě, protože těsný volební výsledek vyvolal ve Venezuele sociální a politické nepokoje. Při této příležitosti, v obavě před rozšířením těchto nepokojů do celého regionu peruánský prezident Ollanta Humala řekl,³¹ že UNASUR bude vždy (*sic*) podporovat demokratické procesy v celém regionu Jižní Ameriky. Vyjádřil tím myšlenku, že ideje a duch UNASURu spočívají ve spolupráci vedoucí k utužování demokracie v regionu.

Další ukázkou společného postupu členských států UNASURu na sociální a ekonomické hrozby přinesla finanční krize³². V době, kdy byly krizí zasaženy velké ekonomiky, země UNASURu se rozhodly³³ vsadit na vlastní vnitřní trh. Shodou okolností se toto rozhodnutí časově kryje s dohodou členských zemí UNASURu, že zkonsolidují své společné aktivity a prohloubí integraci tím, že postoupí od pouhých politických kroků směřujících k obraně demokracie a regionálního míru ke koordinaci v oblasti ekonomiky.³⁴ Země UNASURu byly rozhodnuté čelit globální krizi v jednom bloku spolu (do té doby země UNASURu řešily jen situace, které destabilizovaly region, popř. urovnávaly konflikty mezi sousedy).³⁵ V rámci svého nového zaměření UNASUR navázal užší obchodní vztahy

²⁹ EFE News Service. Unasur respalda a Ecuador y exhorta a diálogo para solucionar pulso. *EFE News Service*. 19.08.2012.

³⁰ EFE News Service. UNASUR urge a preservar la paz en la península coreana. *EFE News Services*. 01.04.2013.

³¹ PAEZ, Angel. LATAM: UNASUR backs Venezuelan president and calls for peace. *Global Information Network*. 19.04.2013.

³² Noticias Financieras. Países de la UNASUR se reúnen para acordar medidas de protección ante la crisis. *Noticias Financieras* 25.11.2011.

³³ EFE News Service. UNASUR decidida a apostar a su mercado ante decadencia de grandes economías. *EFE News Service*. 25.11.2011.

³⁴ KIDD, Natalia. La UNASUR se consolida con paso de la acción política al terreno económico. *EFE News Service*. 13.08.2011.

³⁵ V této souvislosti je třeba si uvědomit ekonomickou sílu regionu: podle údajů Hospodářské komise pro Latinskou Ameriku a Karibik z roku 2011 12 zemí UNASURu čítá 391,8 mil. obyvatel,

s Čínou,³⁶ pro jeho území byl přijat³⁷ rozvojový plán infrastruktury pro roky 2012-2022, uzavřely se dohody³⁸ podporující regionální obchod. To všechno s sebou přineslo překotný ekonomický rozmach.

I v otázkách společné obrany území UNASURu se věci pohnuly kupředu. Na posílení společné bezpečnosti politiky byl předložen a následně odsouhlasen návrh na výroby bojových letadel.³⁹ Bylo vytvořeno Centrum strategických studií; ve vojenských záležitostech se činily kroky na budování a prohlubování vzájemné důvěry.⁴⁰

Výše zmíněné společné aktivity přispěly ke zlepšení životní úrovně obyvatel členských zemí UNASURu. V regionu se podařila snížit chudoba na nejnižší míru od roku 1990; v roce 2010 zde nezaměstnanosti představovala 7,9%. Dařilo se rovněž redukovat majetkové nerovnosti, třebaže ne zcela uspokojivě; stále to představuje velký problém celé Latinské Ameriky,⁴¹ jak se vyjádřil⁴² ekvádorský ministr obrany Ponce Cavallos.

Z hlediska energetických a technologických hrozeb přinesl UNASUR významný posun zejména pro Kolumbii, Chile a Bolívii. Pro Chile UNASUR představuje nejenom diskuzní fórum vhodné k uhlazování „třasklavých“ vztahů s Bolívií a Argentinou, skrývajících v sobě potenciál konfliktu, ale také platformu pro řešení problémů s energetickou bezpečností a přístupem na jihoamerický trh s plynem.

Podobný přínos UNASUR nabízí i Bolívii. Díky UNASURu se zde může vytvořit stabilní trh pro vývoz plynu; prezident Morales v UNASURu získal regionální oporu pro svůj zamýšlený reformní program. Ke stabilitě Bolívie by rovněž mohl přispět snazší přístup země do přístavů Pacifiku skrz užší integrační propojení jihoamerických zemí.

Z členství v UNASURu nesporně profitovalo i Peru, které posílilo svou úlohu „brány do Pacifiku“ a „most do Asie“ pro exportní politiku jihoamerické organizace (energetická integrace udělala z území UNASURu důležitý trh s plynem).

Kolumbie se zase mohla díky UNASURu alespoň částečně vyvázat z přílišné závislosti na USA a zlepšit bilaterální vztahy s Venezuelou. Tato země naopak měla zájem na působení v uskupení typu UNASUR, protože v tom spatřovala příležitost pro rozvoj své energetické strategie v Jižní Americe a propagaci integračního „bolívarského“ projektu prezidenta Cháveze.

což představuje 68% jihoamerické populace a 5,7% světové populace; celkový HDP UNASURu se rovná 5,9% světového HDP.

³⁶ Xinhua News Agency. CEIS 2011 Interview: UNASUR to strengthen ties with China. *Xinhua News Agency*. 28.07.2011.

³⁷ Xinhua News Agency. UNASUR agrees on infrastructure plan for 2012-2022. *Xinhua News Agency*. 30.11.2011.

³⁸ Xinhua News Agency. UNASUR agrees to promote Latin America's regional trade. *Xinhua News Agency*. 26.11.2011.

³⁹ EFE News Service. UNASUR enfoca sus políticas de Defensa en propuesta de fabricación de aviones. *EFE News Service*. 11.11.2011.

⁴⁰ EFE News Service. UNASUR crea Centro Estudios Estratégicos y aprueba medidas confianza militar. *EFE News Service*. 07.05.2010.

⁴¹ EFE News Service. Países de UNASUR reducen desempleo al 7,9%, pero inequidad sigue pendiente. *EFE News Service*. 26.07.2011.

⁴² SANZ, Juan Antonio. UNASUR, clave para defender la democracia en Suramérica, según Ponce Cavallos. *EFE News Service*. 16.06.2011.

Vedle výše nastíněných oblastí spolupráce, ve kterých dosahuje UNASUR relativně vysokého stupně shody ve vymezení sekuritizovaných témat (to pochopitelně stmeluje celý blok a činí spolupráci účinnější), existují oblasti, kde se spolupráce jeví problematičtější. K těmto oblastem se řadí zejména proces řešení konfliktů na mezinárodní scéně v rámci politické a institucionální agendy UNASURu.

Vzhledem k povaze jihoamerického regionu a vlivům působících na vytváření latinskoamerické identity proces řešení konfliktů (a potažmo vojenská agenda) velmi úzce souvisí s vnímáním národní nezávislosti jednotlivých států. Ochotu ke spolupráci a její rozsah u jednotlivých členů UNASURu lze v této oblasti do určité míry považovat za ukazatel integračních či desintegračních tendencí tohoto bezpečnostního komplexu.

Pro řešení agendy společné obrany a bezpečnosti v regionu byla v březnu 2009 založena Jihoamerická rada pro bezpečnost (CDS: „South American Defense Council“);⁴³ jedná se o konzultační, kooperační a koordinační orgán UNASURu v záležitostech obrany (tato dohoda byla později ratifikovaná národními parlamenty a stala se součástí vnitřní legislativy).⁴⁴ Koordinovaná a organizovaná spolupráce na poli obrany a bezpečnosti by mohla být interpretovaná jako signál prohlubující se vzájemné důvěry, což se prakticky vždy pozitivně odráží v soudržnosti jakéhokoli integračního uskupení.

Naneštěstí z pouhého vzniku CDS nemůžeme usuzovat na posilující se integrační tendence v regionu, protože řada integračních formací již existujících v Jižní Americe se projevovala vysokou neefektivitou a v tomto ohledu až příliš často byla zaznamenána vyjádření mající jen podobu prázdných deklamací. Je nutné hledat hlubší motivaci pro tento další integrační krok UNASURu.

BRAZÍLIE JAKO HLAVNÍ STRŮJCE CDS

V zápase o nové uskupení na jihoamerickém kontinentě a jeho obranný (tedy silový) rozměr se jednoznačně ukazuje role Brazílie jako nového vůdce regionu. Brazílie k tomuto postavení má všechny předpoklady: ekonomickou sílu země, výhodnou geografickou polohu, velikost území, počet obyvatel, diplomatické úspěchy⁴⁵ a hlavně obrovské zásoby ropy.⁴⁶

⁴³ Samozřejmě CDS nebyla první iniciativa podobného druhu v Jižní Americe. Mezi předchůdce CDS můžeme zmínit JID (Meziamerická junta pro obranu - „Junta Interamericana de Defensa“) založenou 30. března 1942, TIAR (Meziamerická smlouva reciproční asistence - Tratado Interamericano de Asistencia Recíproca) podepsanou v září 1947, která se stala inspirací pro NATO a jeho článek 5, CMDA (Konference ministrů obrany amerických států a setkání nejvyšších představitelů), OAS (Organizace amerických států) vytvořená v roce 1948, popř. také v rámci OAS operující Komise hemisférické bezpečnosti (CSH - „Comisión de Seguridad Hemisférica“).

⁴⁴ Zárodky této iniciativy najdeme již v Zakládající smlouvě UNASURu (viz <https://goo.gl/cXHazu>), kde se pod písmenem s) praví: „výměna informací a zkušeností na poli obrany“.

⁴⁵ Brazílie například uzavřela strategické partnerství s EU, v rámci spolupráce Jih - Jih navázala spojení s Indií a především s Jižní Afrikou, čímž posílila svou roli v Africe na portugalsky mluvících územích.

⁴⁶ Ropa byla objevená v mořských vrtech oblasti Tupi; Brazílie se díky tomu stala čistým vývozcem černého zlata v rámci tzv. Venezuelské ligy, čímž se stala atraktivnější pro zahraniční investory

Brazílie se rovněž snaží hrát význačnější roli na globální úrovni: usilovala o získání místa stálého člena Rady bezpečnosti OSN (Brazílie na půdě OSN ke své kandidatuře obdržela veto Mexika a Argentiny, což částečně dokresluje vzájemné vztahy mezi těmito zeměmi).

Aspirace Brazílie hrát hegemonní roli v regionu jsou patrné již za vlády prezidenta Cardosa a Luly. Brazílie činila vše proto, aby zastavila vliv přicházející na jihoamerický kontinent ze severu, zvláště pak z USA. V ekonomické oblasti nebyla ochotná přijmout „diktát“ uskupení ALCA (Oblast volného meziamerického obchodu či „Area of Free Trade of the Americas“ (ang.), „Área de Libre Comercio de las Américas“ (šp.), popř. hodlala řešit otázky liberalizace obchodu (resp. protekcionismu) v rámci jednání v Dauhá.⁴⁷

V politické oblasti se ostře vymezovala vůči mocenským ambicím venezuelského prezidenta Hugo Cháveze. Brazílie se snažila získat převahu i nad jinými rivaly v boji o moc v regionu. V tomto ohledu největšího protivníka představovalo Mexiko. Brazílie tedy usilovala jeho vliv a účast na probíhající jihoamerické integraci zcela omezit.

Tyto brazilské plány bylo nutné podpořit i zvyšováním vojenských kapacit. V Brazílii však existovala apriorní averze k budování vojenské moci díky dlouhému období (1964-1985) vojenské diktatury. Tato psychologická bariéra byla prolomena až v průběhu první dekády 21. století, kdy se národní bezpečnost stala prioritou země. Brazílie to prokázala nejenom nákupem jaderných ponorek od Rusů a plány na výstavbu masivní námořní flotily, ale také rapidním zvyšováním výdajů na obranu,⁴⁸ což se projevilo např. v nákupu vojenských stíhaček či budováním vlastního vojensko-průmyslového zázemí.

Je zřejmé, že Brazílie měla na poli vojenství velké ambice, což se nakonec projevilo v založení CDS. V průběhu první dekády 21. století se naskytla vhodná příležitost pro realizaci brazilského záměru: po teroristických útocích 11. září 2001 zájem Spojených států o záležitost Latinské Ameriky upadal, protože americký prezident G. Bush, Jr. tehdy vyhlásil válku proti terorismu, která zcela poutala pozornost Američanů. Zájem o Latinskou Ameriku byl odsunut na vedlejší kolej i za prezidentství Baracka Obamy. V té době Brazílie také přišla o odvěkého rivala, který s ní sváděl boje o hegemonii v Jižní Americe. Argentina byla v roce 2001 zasažena rozsáhlou ekonomickou a politickou krizí a musela řešit řadu vnitropolitických problémů; na účinnou zahraniční politiku (například v boji s Brazílií o hegemonii v regionu) se jí značně zúžil prostor.

Bezprostřední iniciativě prezidenta Luly a založení CDS předcházela neschopnost OAS⁴⁹ adekvátně reagovat na vpád kolumbijských⁵⁰ ozbrojených sil na území Ekvádoru v březnu

⁴⁷ I když byly tyto kroky jednoznačně namířeny proti vlivu USA na brazilskou ekonomiku, americko - brazilské ekonomické vztahy tím nebyly nijak dotčeny; přímé zahraniční investice plynuly do Brazílie, byly druhé největší (po Číně) právě z USA.

⁴⁸ Brazílie zaznamenala na konci první dekády 21. století až 50% nárůst rozpočtových prostředků na vojenské účely, viz JONG, Sijbren - KORTEWEG, Rem - POLCHAR, Joshua - USANOV, Artur. *New Players, New Game? The Impact of Emerging Economies on Global Governance*. The Netherlands: HCSS, 2012. Podle Mezinárodního institutu pro strategické studie (viz THE ECONOMIST. *South American Defence: Speak fraternally but carry a stick*. The Economist. 2012, roč. 387, č. 8582) brazilský roční rozpočet na vojenské výdaje vzrostl v roce 2008 o 32 % a dosáhl výše 27,5 miliard US \$, což byl 12. největší rozpočet na světě.

⁴⁹ OAS představuje fórum ovládané Washingtonem, který v případě tohoto konfliktu rozhodně nebyl nestranným arbitrem: kvůli svým parciálním zájmům stál jednoznačně na straně Kolumbie.

2008. Jelikož Washington prostřednictvím OAS vyvíjel na jihoamerické státy určitý typ „vojenského diktátu,“⁵¹ vyvstala silná potřeba na vytvoření nové společné bezpečnostní a obranné organizace. Brazílie využila kolumbijsko-ekvádorské krize, aby se pokusila etablovat jako nový a silnější hegemon regionu. Odrazem těchto brazilských aspirací byl brazilský návrh na vytvoření Jihoamerické rady pro bezpečnost (CDS).⁵²

Se založením CDS se pojila naděje na vytvoření supranárodní armády, která by se mohla lépe potýkat s novými hrozbami společnými všem členským zemím UNASURu: terorismem, organizovaným zločinem či např. nelegálním obchodem se zbraněmi.⁵³ Brazilská iniciativa k založení CDS pochopitelně nebyla úplně nezištná. Kromě naplnění globálních politických aspirací⁵⁴ jihoamerická integrace na poli vojenství měla zemi přinést ekonomický prospěch: díky CDS se měl vytvořit společný trh s vojenským materiálem a ekonomická síla Brazílie ji předurčovala k postavení čistého vývozce⁵⁵. Jihoamerická rada pro bezpečnost byla jasnou odpovědí na potřebu vytvořit ryze jihoamerický orgán společné bezpečnosti a obrany v regionu, jelikož na tomto poli efektivní kooperační mechanismus zatím chyběl (Meziamerická smlouva o vzájemné pomoci TIAR byla v této „zóně míru“, jak bývá kontinent Jižní Ameriky kvůli absenci jaderných zbraní nazýván, naprosto zbytečná).

Brazílie považovala Spojené státy za disfunkčního aktéra na jihoamerickém kontinentě: v minulosti USA prosluly jako intervencionista a protekcionista, který v jihoamerickém regionu prováděl často jednostranně zaměřenou, necitlivou a nátlakovou politiku. Historických příkladů toho, že jihoamerické státy měly důvod chovat vůči USA nedůvěru, najdeme hned několik. Např. CIA sponzorovala převrat v Guatemale v roce 1954, což v podstatě znamenalo konec interamerického systému OAS. OAS dokázala svoji neúčinnost i během americké invaze do Zátoky sviní v roce 1961. Později se rovněž

Američané poskytovali evidentní logistickou a zpravodajskou podporu Kolumbii při jejím narušení ekvádorského územní svrchovanosti.

⁵⁰ Kolumbie měla také konflikt s Venezuelou, na jehož řešení se podílel a velmi důležitou roli hrál UNASUR - viz TULLOS, Katherine. M. More than just Words?: The Relations between Venezuela and Colombia and UNASUR Intervention in Light of the Defense Cooperation Agreement Between the United States and Colombia. *Law and Business Review of the Americas*. 2010, roč. 16, č. 3, s. 559-586. ISSN 15719537.

⁵¹ Washington používal Meziamerickou smlouvu o reciproční pomoci z roku 1947 (Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance) jako jistou formu diplomatického nátlaku: víceméně to byl Pentagon, který rozhodoval o tom, kdo je hlavním nepřítelem jihoamerických zemí, jak by se mělo jednat s vnitřními nepřáteli na kontinentu, jaké zbraně by měly být používány, jaké národní uniformy by se měly nosit atd. To je jasným důkazem vměšování USA do vnitrostátní politiky jihoamerických zemí. Meziamerická smlouva se začala ukazovat jako nežádoucí zátěž po kubánské revoluci a po ustanovení blízkých vztahů mezi Kubou a sovětskými vojenskými silami, stejně jako po válce o Falklandy, kdy Američané otevřeně podpořili Anglii proti Argentině.

⁵² Brazílie jen přizpůsobila svou zahraničně politickou strategii současnému světovému uspořádání, kdy globální systém už není „multipolární“, „unipolární“, ale prostě „nepolární“, tj. jedná se o systém s mnoha centry moci neboli moc se nachází na mnoha místech a držena mnohými.

⁵³ Viz ARÁNGUIZ, J. Bayer. El Consejo de Defensa Suramericano y las Nuevas Amenazas. *Revista Enfoques*. 2013, roč. 11, č. 19, s. 53-75. ISSN 07180241.

⁵⁴ COMINI, Nicolás. El rol de Consejo de Defensa de la UNASUR en los últimos conflictos regionales. *Nueva Sociedad*. 2010, s. 14-22. ISSN 02513552.

⁵⁵ GARCÍA, Jonas. El Consejo de Defensa Sudamericano: ?Instrumento de integración regional o mecanismo para la hegemonia del Brasil? *UNISCI Discussion Papers*. 2008, č. 18, s. 159-176.

ukázalo, že Američané zjevně porušují ujednané podmínky smlouvy z Tlatelolco⁵⁶ o vytvoření bezjaderné zóny v Latinské Americe a Karibiku; existují totiž důkazy, že Britové, spojenci USA, umístili na Falklandách atomové hlavice s raketami, a to s plným vědomím Američanů.

Nedůvěru mezi USA a jihoamerickými státy se nepodařilo prolomit ani pomocí diskusní platformy IADB („Inter American Defence Board and College“, volně přeloženo jako Meziamerické centrum pro otázky obrany; v jeho rámci byla založena i vysoká škola), která byla vytvořena během třetího konzultativního setkání ministrů zahraničních věcí v Rio de Janeiro v roce 1942 (tato vysoká škola byla otevřena v říjnu 1962 ve Washingtonu, D.C.).

Brazílie chápala, že to může narušit vnější vztahy s některými jejími partnery na kontinentu (především Peru a Kolumbii, kde se nacházela spousta amerických vojenských základen⁵⁷), přesto bylo zřejmé,⁵⁸ že jediná cesta k postupnému snižování vojenského vlivu Američanů a jejich přítomnosti v regionu vede přes vytvoření nové multilaterální instituce (což bylo diplomaticky přijatelnější řešení než požadovat OAS bez USA).

Zástupci Peru (a také kolumbijská exkancléřka María Emma Mejía) se zúčastnili konference ministrů obrany v Buenos Aires 27. května 2011, aby přijali vlastní (jihoamerickou, bez USA) obrannou doktrínu. V reakci na založení Jihoamerické rady pro bezpečnost se Američané snaží vycházet více potřebám místních obyvatel, například americká armáda hraje aktivnější roli v projektech sociálního rozvoje v nejzaostalejších zemích regionu, neustále zde vzrůstá počet amerických vojenských základen misijního rázu atd., v současné chvíli však USA prohrávají svůj boj o vliv v regionu; jejich dřívější moc zde sice pozvolna, ale neustále upadá. Američané se tomuto trendu snaží bránit.

Lze například zmínit stále existující rozvětvenou strukturu jejich vojenských základen v Kolumbii. Washington rovněž posiluje struktury Pacifické aliance, jejímiž členy jsou Kolumbie, Peru, Chile a Mexiko. Prezident Bolívie Evo Morales neváhal označit⁵⁹ toto uskupení za „konspiraci řízenou ze severu“ (nepřímo narážel na vliv USA v těchto zemích). Na druhé straně Pacifická aliance je některými experty⁶⁰ chápána jako protiváha „brazilskému expanzionismu“.

⁵⁶ Tato smlouva byla podepsána v únoru 1967 a byla kolektivní odpovědí zemí regionu na kubánskou jadernou krizi.

⁵⁷ DUARTE, Rafael A. V. - TRINDADE, Manuela V. Security Issues during Lula´s administration: from reactive to the assertive approach. *Revista Brasileira de Política Internacional*. 2010, roč. 53, čís. spe, s. n/a. ISSN 00347329.

⁵⁸ PEDREGAL, Crisóstomo. C. UNASUR y la Proyección del Consejo de Seguridad Suramericano. *UNISCI Discussion Papers*. 2009, č. 21, s. 62-78.

⁵⁹ La PAZ EFE. Morales: Conspiran contra UNASUR. *El Nacional*. 15.10.2013.

⁶⁰ Viz např.: NIKANDROV, Nil. The South American Defence Council and the Subversive Activities of the Pentagon. *Global Research* [on-line]. 27. 08. 2013 [cit. 2017-06-14]. Dostupné z: <https://goo.gl/owB8zZ>

MEXICKÉ ČLENSTVÍ V UNASURU (CDS): SEKURITIZAČNÍ TÉMA PRO BRAZÍLIÍ

Na začátku jihoamerické integrace stály Mexiko a země střední Ameriky a Karibiku poněkud stranou tohoto procesu. To v jednom rozhovoru⁶¹ připustil i 1. prezident výkonného sekretariátu UNASURu, bývalý ekvádorský prezident, Rodrigo Borja Cevallos. Podle něj se to ale mělo v budoucnu změnit. Očekával, že UNASUR přistoupí k budování integrované entity latinskoamerických (tedy vč. Mexika) a karibských států. V tomto uskupení států Borja viděl⁶² jediný způsob, jak čelit velkým zemím a korporacím. Ve svých řadách chtěla vidět Mexiko i řada stávajících členů UNASURu. Podle vyjádření vrcholných představitelů některých členských zemí (Chile,⁶³ Uruguay,⁶⁴ Peru,⁶⁵ Ekvádor⁶⁶) UNASURu integrační proces se neměl zastavit pouze na jihoamerickém kontinentě, ale měl se rozšiřovat dále, až na latinskoamerickou úroveň. Uruguay měla velmi dobré vztahy s Mexikem, a proto Uruguay přislíbila svůj hlas (Leal 2008) mexické kandidatuře na místo nestálého člena Rady bezpečnosti OSN v letech 2009 a 2010. Rovněž argentinský tisk odmítal⁶⁷ vyloučení Mexika z integračního procesu UNASURu. Vzhledem k americko - kolumbijským vztahům není překvapující, že Mexiko získalo podporu na vstup do uskupení UNASURu od Kolumbie.⁶⁸ Na druhé straně poněkud vyhybavě se vyjadřovala k otázce „jak důležité jsou vztahy mezi UNASURu a Mexika?“ generální sekretářka organizace, bývalá kolumbijská kancléřka Marie Emma Mejía.⁶⁹ Vztahy nijak nespécifikovala, její tón vyzněl neutrálně.

Samo Mexiko mělo od prvopočátku eminentní zájem na působení v nově ustanoveném UNASURu.⁷⁰ Nejdříve získalo (spolu s Panamou) status pozorovatele. Později usilovalo o plnohodnotné členství v UNASURu. Mexická tisková agentura NOTIMEX věnovala nebyvalou pozornost zapojení Mexika do struktur UNASURu. Na přelomu ledna a února 2012 přinášela prakticky každý den zprávy o podpoře stávajících členů UNASURu pro přidružení Mexika do této organizace. Titulky tiskových zpráv „Paraguay očekává, že během tohoto roku Mexiko vstoupí do UNASURu, Ekvádor má na zřeteli, že Mexiko

⁶¹ PÉREZ-RUBIO, Véjar C. Unasur y la Unidad e integración de nuestra América. Archipiélago. *Revista Cultural de Nuestra América*. 2007, roč. 16, č. 58, s. 5-6.

⁶² El Mundo. Insiste UNASUR en necesidad de integración latinoamericana. *El Mundo*. 2008, roč. 28, č. 38, s. B13.

⁶³ Chilský exministr Genaro Arrigada si nicméně přál, aby USA intervenovaly v záležitostech Latinské Ameriky co nejméně; byl by rád, kdyby použití americké „tvrdé moci“ bylo zcela eliminováno. Arriaga věřil, že jihoamerický kontinent bude silnější s Brazílií jako vůdcem regionu. Podle jeho vyjádření Chile měla zachovat dobré, ale zcela suverénní vztahy s USA - viz LA NACIÓN. Prefiero a EEUU distante de América Latina. *La Nación*. 21.09.2008.

⁶⁴ LEAL, Jesus. D. Tabare Vázquez pide el ingreso de México a UNASUR y Mercosur. *Notimex*. 23. 06. 2008.

⁶⁵ Notimex. Buscará UNASUR integración con México y Centroamérica. *Notimex*. 05.08.2011.

⁶⁶ Notimex. Respalda Ecuador incorporación de México a la UNASUR. *Notimex*. 25.09.2011.

⁶⁷ La Nación. Kirchner a la UNASUR. *La Nación*. 28.04.2010

⁶⁸ Notimex. Apoya Columbia ingreso de México a UNASUR como país observador. *Notimex*. 01.06.2011.

⁶⁹ SILVA, Graziano. Apuesta UNASUR a influir en el G20 (rozhovor s Mariou Emmou Mejiou). *Reforma*. 04.03.2012, s. 10.

⁷⁰ Notimex. Inicia México contactos con la Unión de Naciones Suramericanas. *Notimex*. 17.06.2008.

a UNASUR mohou být velcí spojenci, Venezuela souhlasí se vstupem Mexika do UNASURu, Kolumbie podporuje vstup Mexika do UNASURu, UNASUR a Mexiko hledají společné regionální pozice, Kolumbie: přítomnost Mexika v UNASURu je velmi důležitá“ jsou v tomto ohledu více než výmluvné. Mexiku se podařilo získat na svou stranu víceméně všechny členské země UNASURu. Argentina, Kolumbie, Ekvádor, Paraguay, Uruguay a Venezuela výslovně podpořily přidružení Mexika do UNASURu, zbytek členů pohlížel na tuto iniciativu souhlasně.⁷¹ Mexická snaha o vstup do organizace však narážela na jinou regionální mocnost, Brazílii.

Od počátku bylo zřejmé, že Brazílie hodlá redefinovat nové integrační uskupení na čistě jihoamerickém (a nikoliv latinskoamerickém) půdoryse a tím vyřadit Mexiko, brazilského potenciálního rivala v boji o „přirozeného“ vůdce regionu.⁷² Jelikož USA stojí na samém vrcholu pyramidy, které jsou pro Mexiko důležité (Kanada a země střední Ameriky leží o stupínek níže; jiné země latinskoamerického regionu jsou až na třetím místě),⁷³ UNASUR (a potažmo CDS) byl dílem geopolitického plánu Brazílie, jak se zbavit nežádoucího amerického vlivu v regionu.⁷⁴

Úzké napojení Mexika na USA nebylo jediným důvodem, proč Brazílie nepodporuje členství Mexika ve „svém“ integračním uskupení. Obě země (ještě vedle Argentiny, která však z tohoto soupeření vypadla po politicko - ekonomické krizi z roku 2001) měly aspirace stát se regionální velmocí.⁷⁵ Je proto nutné bedlivě sledovat vývoj mexicko - brazilských vztahů. Ty se začaly zhoršovat po nástupu Dilmy Rousseffové do prezidentského úřadu; ani mexický prezident Felipe Calderón, ani mexický ministr zahraničních věcí se nezúčastnili její inaugurace. Špatné bilaterální vztahy se projeví např. tím, že Mexiko nepodpořilo brazilskou kandidaturu na místo stálého člena Rady bezpečnosti OSN;⁷⁶ po neúspěšných pokusech v sekretariátu Světové obchodní organizace Brazílie v roce 2013 konečně získala post generálního ředitele, ale opět s nesouhlasným stanoviskem Mexika. Rozdíly se ukazovaly také v otázkách na změnu klimatu a na půdě Mezinárodního měnového fondu.⁷⁷

Brazílie rovněž spatřuje problémy v tom, že mezinárodně politická orientace Mexika je naprosto jiná než její. Mexiko má primární zájem na utužování vazeb se

⁷¹ Notimex. Respaldada Sudamérica ingreso de México a la UNASUR. *Notimex*. 29.01.2012

⁷² COVARRUBIAS, Ana. Containing Brazil: Mexico's Response to the Rise of Brazil. *Bulletin of Latin American Research*. 2016, roč. 35, č. 1, s. 49-63. ISSN 1470-9856.

⁷³ DERWICH, Karol. Mexico: A Regional Power or a Failed State. *Política & Sociedad*. 2015, roč. 14, č. 30, s. 8-26. ISSN 16774140.

⁷⁴ BBC Monitoring Americas. Ecuador last to be convinced to sign UNASUR treaty. *BBC Monitoring Americas*. 26.05.2008.

⁷⁵ Mexiku se naskytlá příležitost na zvýšení svého vlivu na jihoamerickém kontinentě po smrti venezuelského prezidenta Hugo Chavéze, jak se shodli někteří experti (viz SILVA, Graziano. Puede México alcanzar en AL más presencia. *Reforma*. 07. 03. 2013). Nicméně jeho pozice v regionu je podlamována vnitrostátními problémy - obchod s narkotiky, boj s organizovaným zločinem, vnitřní bezpečnost (DERWICH, ref. 73).

⁷⁶ Tato kandidatura nebyla podpořena ještě dvěma jihoamerickými zeměmi: Argentinou a Mexikem. Malamud a Rodríguez (2014) proto soudí, že Brazílie selhala ve svém úmyslu stát se vůdčí silou regionu - viz MALAMUD, Andrés - RODRÍGUEZ, Júlio C. C. A caballo entre la región y el mundo. El dualismo creciente de la política exterior de Brasilena. *Desarrollo Económico*. 2014, roč. 54, č. 212, s. 63-78.)

⁷⁷ Viz GERWICH, ref. 73.

severoamerickými zeměmi; za zmínku stojí sílící zájem Mexika o oblast Asie a Tichomoří v poslední době. Pacifická aliance hraje rozhodující roli pro vztah Mexika s Dálným východem. Na druhé straně Brazílie má zájem rozvíjet strategické partnerství s EU a zesilovat spolupráci Jih - Jih, jak již bylo řečeno. Výše popsané potvrzuje provedená analýza rozhovorů a projevů, které poskytli brazilští prezidenti Luiz Inácio Lula da Silva, Dilma Rousseffová a Michel Temer. V oficiálních projevech prezidentů se přes značné množství integračně zaměřených pasáží téma mexického členství v UNASURu téměř nevyskytuje.

Prezident Silva se v souladu se svým levicovým zaměřením ve svých projevech často zaměřuje na ekonomický rozvoj a související programy sociální pomoci pro nízkopříjmové obyvatelstvo.⁷⁸ Zřejmá je také propagace spolupráce a integrace Jih - Jih.⁷⁹ Tento postoj odrážel mimo jiné vymezování Brazílie vůči USA a rozvíjení ekonomických vztahů jak s Latinskoamerickými partnery, tak například s Čínou.⁸⁰ Ačkoliv je na obecné úrovni propagována nutnost posilování kooperace mezi zeměmi Latinské Ameriky a Karibskou oblastí,⁸¹ navázání užších vztahů s Mexikem je kromě jeho ekonomické síly limitováno jeho vazbami na USA. Nepřímá narážka na „nadstandardní“ vztahy Mexika a USA zazněla v rozhovoru prezidenta Silvy,⁸² který má k Obamovi větší přístup než ostatní (jak bylo ukázáno výše, to nese Brazílie s nelibostí). Jelikož se Brazílie chtěla zbavit amerického vlivu na jihoamerickém kontinentě, brazilský prezident Silva považoval za osobní vítězství vytvoření OAS bez USA a Kanady. Je zajímavé, že tento návrh (posléze přijatý s nadšením Argentinou, Chile, Venezuelou a Hondurasem) byl dilem diplomacie Mexika, které brazilský tisk⁸³ označoval za spojence USA. To je možné vysvětlit tím, že Mexiko opravdu stálo o přijetí do uskupení států, se kterými ho pojila společná latinskoamerická identita.

Prestižní brazilský deník *O Globo* označil⁸⁴ Brazílii za přirozeného (*sic*) vůdce regionu; s touto skutečností se však nesmířilo Mexiko (a potažmo Argentina). Brazílii za lídra regionu Latinské Ameriky nicméně považují i USA. Vyplývá to z vyjádření Baracka Obamy,⁸⁵ který v telefonickém rozhovoru s brazilským prezidentem Lulou vyzdvihl vůdčí postavení Brazílie mezi mocnostmi na vzestupu (tzv. „emerging powers“). Mezi ty je řazeno i Mexiko (americký prezident tak nepřímo vyjádřil myšlenku, že Brazílie mocensky stojí výše než Mexiko). Prezident Silva potvrdil mocenské aspirace Brazílie

⁷⁸ Ministério das Relações Exteriores. *Speech by President Luiz Inácio Lula da Silva at the World Economic Forum - Davos, January 29th, 2010* [on-line]. 2010 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/5LeS87>

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ XINHUA. *Brazil's President in China for talks cementing partnership*. *GOV.cn* [on-line]. 2009 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/vqvYsh>

⁸¹ Ministério das Relações Exteriores. *Discurso do Presidente da República, Luiz Inácio Lula da Silva, por ocasião da abertura da Cúpula da América Latina e do Caribe sobre Integração e Desenvolvimento (CALC) - Costa do Saúpe, 16 de dezembro de 2008* [on-line]. 2008 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/gwxczp>

⁸² Ibid.

⁸³ *O Globo*. *Líderes latino-americanos querem a 'OEA do B'*. *O Globo*. 18.12.2008.

⁸⁴ *O Globo*. *Erro de avaliação*. *O Globo*. 09.11.2008.

⁸⁵ Ibid.

v regionu a roli UNASUR/CDS v tomto procesu mimo jiné i tím, jaký je v jeho projevech kladen důraz na úspěšný vznik CDS (bez mexického členství v tomto uskupení).⁸⁶

V jiném rozhovoru⁸⁷ Lula připustil problematické vztahy s Mexikem, které se přenáší i mimo americký kontinent. Diskreditující podtón vůči Mexiku lze číst v Silvových slovech⁸⁸ srovnávající mexické a íránské volby (rozhovor byl veden v roce 2009), které byly zfalšovány (novinář vedoucí rozhovor doplnil, že manifestace Mexičanů byly doprovázeny zatýkáním protestantů mexickou vládou, což může být interpretováno ve smyslu nedemokratičnosti politického zřízení Mexika, a tedy nesplnění základní podmínky pro členství v UNASURu). Tento postoj Silva zaujal i v oblasti ekonomické, když na mimořádném projevu Rady hlav států a vlád UNASUR poukázal na mexické členství v NAFTA a související ekonomické problémy Mexika vzniklé přeléváním americké hospodářské krize.⁸⁹

Za prezidentky Dilmy Rousseffové pokračuje trend posilování Brazílie v roli regionální velmoci. Její projevy jsou opět často zaměřeny na ekonomický rozvoj Brazílie stejně jako na posilování vazeb mezi Latinskoamerickými státy Afrikou⁹⁰ i státy Blízkého Východu.⁹¹ Přesto je však patrné, že dochází k určitému posunu ve vztahu k některým státům, mimo jiné i USA. Je zřejmé, že rovněž dochází k poklesu brazilské angažovanosti v rámci UNASUR.⁹² Tento posun byl demonstrován například v roce 2012, kdy se Rousseff kvůli domácí agendě neúčastnila zasedání UNASUR (přítomen byl pouze brazilský viceprezident).⁹³ Tento posun mimo jiné vedl i k částečnému přehodnocení vztahů s Mexikem, což v roce 2015 vyústilo v podpis obchodní dohody mezi oběma zeměmi.⁹⁴ Ačkoliv by se mohlo zdát, že vztahy s Mexikem se postupně normalizují, přesto v rámci projevů Dilmy Rousseffové vztahujících se k UNASUR není případnému

⁸⁶ Ministério das Relações Exteriores. *Discurso do Presidente da República, Luiz Inácio Lula da Silva, por ocasião de lançamento da Estratégia Nacional de Defesa - Brasília, 18 de dezembro de 2008* [on-line]. 2008 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/AGsR54>

⁸⁷ Ministério das Relações Exteriores. *Entrevista exclusiva concedida pelo Presidente da República, Luiz Inácio Lula da Silva, a Agência Reuters - Brasília, 10/6/2009* [on-line]. 2009 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://goo.gl/WR9QoN>

⁸⁸ Ministério das Relações Exteriores. *Entrevista coletiva concedida pelo Presidente da República, Luiz Inácio Lula da Silva, a jornalistas brasileiros no hotel Intercontinental Barclay - Nova York, 23/9/2009* [on-line]. 2009 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://goo.gl/9EQzFz>

⁸⁹ Ministério das Relações Exteriores. *Discurso do Presidente da República, Luiz Inácio Lula da Silva, por ocasião da reunião extraordinária do Conselho de Chefes de Estado e de Governo da União de Nações Sul-Americanas (Unasul) - Bariloche, 28 de agosto de 2009* [on-line]. 2009 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/sl1F5a>

⁹⁰ Ministério das Relações Exteriores. *Discurso da Presidente da República, Dilma Rousseff, por ocasião da reunião de chefes de Estado e de Governo do Encontro Iberoamericano de Alto Nível em Comemoração do Ano Internacional dos Afrodescendentes - Salvador, 19 de novembro de 2011* [on-line]. 2011 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/G64zGA>

⁹¹ Ministério das Relações Exteriores. *Discurso da Presidenta da República, Dilma Rousseff, por ocasião da III Cúpula ASPA - Lima, Peru, 2 de outubro de 2012* [on-line]. 2012 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/ymKChN>

⁹² Pozornost je soustředěna spíše na BRICS.

⁹³ Mecropress. *Burdened by domestic problems Brazil's Rousseff will be absent from Unasur summit. MecroPress* [on-line]. 2012 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/FXd5Ri>

⁹⁴ ALVES, Lise. *Brazil's Rousseff In Mexico To Sign Trade Agreements. The Rio Times* [on-line]. 2015 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/wsWqgz>

mexickému členství v UNASUR věnován prostor. Ani za Michela Temera nedochází v této oblasti k výraznému posunu.

Skrytý antagonismus vůči Mexiku vykrytalizoval mimo jiné i v oficiálních vládních dokumentech za prezidentství Luly a Rousseffové. Tuto skutečnost demonstruje například v roce 2008 publikovaná „*Národní strategie obrany v Brazílii*“⁹⁵ či v roce 2012 publikovaná „*Bílá kniha národní obrany*.“⁹⁶ V těchto dokumentech byl region redefinován jako oblast územně spojitá (Malamud - Rodriguez 2014), což prakticky nepřímo vylučovalo Mexiko z UNASURu dříve, než by sem vstoupily země Střední Ameriky.

V oficiálních tiskových zprávách z let 2011-2016⁹⁷ se Ministerstvo zahraničních věcí k otázce mexického členství v UNASURu nevyjádřilo ani jednou. (Brazílie preferovala udržovat s Mexikem bilaterální vztahy. Po nástupu Rousseffové do úřady byly vzájemné vztahy na bodu mrazu; jejich „normalizaci“ přinesla návštěva D. Rousseffové v Mexiku 26. a 27. května 2015). Možným vysvětlením této skutečnosti může být, že Brazílie věnovala větší pozornost jiným zemím: pro stabilizaci své moci v regionu se musela vypořádat s „údajnými“ spojenci, prezidenty Bolívie (Morales), Ekvádoru (Correou) a Argentiny (Kirchner), kteří byli pod finančním a ideologickým vlivem venezuelského prezidenta Hugo Cháveze. Oficiální brazilská místa se k těmto zemím vyjadřovala v úředních komuniké častěji než k Mexiku. K případnému mexickému působení v rámci UNASURu nebylo v oficiálních tiskových zprávách Ministerstva zahraničních věcí nalezeno ani jediné oficiální vyjádření a stanovisko.

ZÁVĚR

UNASUR byl budován po vzoru Evropské unie. V tomto bodě ale podobnost nekončí. Stejně jako Francie (a jmenovitě prezident Ch. de Gaulle) v 60. letech minulého století blokovala vstup Velké Británie do Evropského hospodářského společenství (EHS), Brazílie se podobně snaží vyřadit Mexiko z oblasti, kterou považuje za sféru svého výsadního zájmu, tj. z jihoamerického kontinentu. Podobně jako De Gaulle v 60. letech minulého století se Brazílie snaží rovněž zamezit americkému vměšování do záležitostí v Jižní Americe skrz Mexiko, amerického blízkého spojence. Díky své historické roli v Latinské Americe a dřívějšímu zdiskreditování v mnoha kauzách je působení Američanů v této oblasti vnímáno značně ambivalentně. Navzdory tomu, obdobně jako „původní šestka“ EHS nechtěla spustit další integrační proces bez Velké Británie, téměř všechny členské země UNASURu (vč. výkonných představitelů tohoto integračního uskupení) vyjma Brazílii podporovaly (v nějaké formě) zapojení Mexika, blízkého amerického spojence, do činnosti UNASURu.

Brazilské vztahy s Mexikem sice probíhaly na standardní bilaterální úrovni (třebaže bezprostředně po nástupu D. Rousseffové do prezidentského úřadu byly velmi napjaté), nicméně po prostudování řady vyjádření vrcholných představitelů Brazílie (prezidentů

⁹⁵ Ministério da Defesa. *Estratégia Nacional de Defesa* [on-line]. 2008 [cit. 2017-01-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/aMNKpH>

⁹⁶ Ministério da Defesa. *Livro Branco de Defesa Nacional* [on-line]. 2012 [cit. 2017-01-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/vsxQ65>

⁹⁷ Ministério das Relações Exteriores, ref. 22.

a ministrů zahraničních věcí) se na rozdíl od vůdčích politiků jiných členských zemí nepodařilo najít ani jediné vyjádření, které by nějakým způsobem spojovalo Mexiko a UNASUR. Samo Mexiko mělo eminentní zájem na svém působení v UNASURu, jak je v tomto článku doloženo řadou tiskových zpráv. Brazílie však tyto snahy zejména z důvodu obav o oslabení své pozice vetovala. Brazílie potřebuje získat nezpochybnitelný status regionální mocnosti, neboť jen tak bude moci naplnit své globální ambice (mezi které patří např. získání stálého člena Rady bezpečnosti OSN).

K dosažení některých svých mezinárodněpolitických cílů jako např. eliminaci vlivu OAS (a tedy především USA) na dění v jihoamerických vnitřních záležitostech (tj. určité „osamostatnění a emancipaci“ kontinentu z rukou mocného souseda), rozbití aspirací Mexika na vůdčí roli v regionu či posílení vojenské moci jihoamerického kontinentu Brazílie iniciovala vznik Jihoamerické bezpečnostní rady (CDS). Tento nový orgán UNASURu měl pomoci v řešení tzv. nových hrozeb (boj s organizovaným zločinem, obchod s narkotiky, ohrožení vnitrostátního demokratického zřízení atd.), které byly společné všem členským zemím. Nejenom ve snižování „nevítaného“ amerického vlivu v Latinské Americe, k čemuž přispělo založení UNASURu (a potažmo CDS), ale také ve společném postupu proti tzv. novým hrozbám spočívá kvalitativní posun regionálně bezpečnostního komplexu Latinské Ameriky (vyjádřeno terminologií Buzana).⁹⁸

Tím se ale tento „nový“ regionálně bezpečnostní komplex mající podobu UNASURu a jeho silové složky CDS dostává do poněkud schizofrenní situace: na jedné straně postavení a význam Mexika pro řešení tzv. nových hrozeb, které se ho do značné míry také týkají, jsou neopomenutelné, na druhé straně blízké napojení Mexika na USA (např. přes NAFTA) představuje jistý druh rizika pro koherenci latinsko-amerického komplexu. První stránku věci si uvědomují všechny státy UNASURu, a proto stojí o úzkou spolupráci s Mexikem i na půdě organizace UNASUR. Výhody spolupráce s Mexikem na tomto poli si uvědomuje i Brazílie, nicméně v této souvislosti preferuje řešení na bilaterální úrovni. Mexiko v chápání Brazilců představuje (z důvodu jejich úzkého napojení na USA) přímou hrozbu stability bezpečnostnímu komplexu v Jižní Americe (a brazilských ambicí). Problematiku mexického členství však nevnímají všechny členské země UNASURu obdobně. Velmi dobré vztahy s Američany (i na poli vojenství) mají např. Kolumbie a Peru. To vysvětluje, proč Brazílie na rozdíl od ostatních členů UNASURu nechce povolit hlubší zapojení Mexika do UNASURu (Mexiko má pouze status pozorovatelské země).

Jelikož Brazílie spatřuje v Mexiku ohrožení svých národních zájmů, sekuritizuje otázku jeho členství v UNASURu. K úspěšné sekuritizaci tohoto tématu však nedochází, protože tuto otázku v brazilském smyslu nechápují jiní zúčastnění aktéři, kterých se týká, tj. další členské země UNASURu. Byť Brazílie a ostatní členské země UNASURu nacházejí poměrně velkou shodu v řadě sekuritizovaných témat, otázka dalšího pronikání Mexika do struktur UNASURu do jisté míry narušuje vnitřní soudržnost latinsko-amerického bezpečnostního komplexu a do budoucna může představovat zdroj problémů.

⁹⁸ Viz BUZAN a kol., ref. 7.

POUŽITÉ ZKRATKY A ACRONYMY

ALCA	Oblast volného obchodu mezi Amerikami	CDS	Jihoamerická bezpečnostní rada
ALCSA	Zóna volného trhu Jižní Ameriky	CMDA	Konference ministrů obrany amerických států
CAN	Andské společenství národů	CSN	Společenství jihoamerických národů
EHS	Evropské hospodářské společenství	IADB	Meziamerické centrum pro otázky obrany
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu	JID	Meziamerická junta pro obranu
RSC	Regionální bezpečnostní komplex	LA	Latinská Amerika
TIAR	Meziamerická smlouva o vzájemné pomoci	MERCOSUR	Společný trh jihu
UNASUR	Unie jihoamerických národů	OAS	Organizace Amerických států